

нського перекладу добігла до кінця. Категорично не можу з тим погодитися ось з яких причин. Після здобуття нашої державної незалежності утвердження і захист культурної самобутності українців, нашої етнічної серцевини, не втратили свого значення, а, тим самим, не втратив свого значення і художній переклад. Він — у нових умовах — повинен бути на передньому плані боротьби за культуру, за ментальність народу, за мову” (157).

Схоже глибинно-герменевтичне усвідомлення національного сенсу перекладацької творчості демонструє Л.Кравченко, високо оцінюючи переклади М.Ореста, якого ставить поряд із М.Бажаном та В.Стусом (“Михайло Орест — перекладач Р.М.Рільке”, 187).

Навіть наведених спостережень (а їх, звісно, значно більше) достатньо, аби переконатися в науковій ґрунтовності й актуальності рецензованого збірника.

І насамкінець висловлю побажання більше уваги приділяти перекладу іншомовних статей (як це було в першому випуску), щоб вони могли якнайшвидше ста-

ти набутом новітнього українського літературознавства. Але насамперед варто побажати, щоб цей та інші проекти українських учених уписувалися в ширший контекст проекту *духовної деколонізації* України, щоб привид неокolonіалізму не перетворювався, як це вже неодноразово було в нашій історії, на сумну реальність, коли, перефразовуючи О.Ізарського, “наші” університети... не будуть “осередками української культури й провідниками культури європейських народів”, як не будуть “осередками виховання самозрозумілої для кожного народу національної самоповаги й гордості”¹⁰. Щоб знову не стало нормою “накладання вето на вивчення культурних зв’язків України з Україною”¹¹, зокрема й через спілкування з творчістю австрійського поета Райнера Марії Рільке.

м.Дрогобич

Петро Іванишин

¹⁰ Ізарський О. Рільке на Україні // Там само. — С.48.

¹¹ Там само.

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

Коломієць Л.В. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії). — К.: Вид.-поліграф. центр “Київський університет”, 2004. — 522 с.

Небувалий досі рівень взаємного пізнання народів світу, що його забезпечують не в останню чергу переклади художньої, наукової, публіцистичної, технічної літератури, покликав до життя різні способи осмислення перекладацької практики. У такій ситуації було сформульоване відоме положення С.Гантінгтона про зіткнення цивілізацій. Ознайомлення з “чужою” цивілізацією через переклади створених нею текстів може відіграти як позитивну, так і негативну роль. Важливу роль у створенні об’єктивної картини “чужої” цивілізації відіграє літературознавча оцінка функціонування перекладу.

Істотний внесок у розвиток сучасного перекладознавства пропонує Л.Коломієць. Її мо-

нографія “Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії)”, на мою думку, полівалентна. Стисла характеристика різних методологічних підходів до процесу поетичного перекладу дуже добре “вписується” у проблематику мовознавчих і літературознавчих курсів та спецсеминарів, збагачуючи її новими способами опрацювання матеріалу. Водночас увага авторки до окреслення специфіки спрямування перекладу робить це дослідження незамінним посібником в океані перекладознавства. У цьому плані важко переоцінити *наукове* значення книжки. Досі ні в Україні, ні в інших слов’янських країнах, а може, й не тільки слов’янських, не було нічо-

го подібного — ані за глибиною проникнення в суть явищ, ані за широтою охопленого матеріалу. І, нарешті, ще однією визначальною ознакою праці Л.Коломієць можна вважати її *культурологічний аспект*. Усе це, разом узятє, створює рельєфну картину сучасної теорії та практики поетичного перекладу. При цьому перекладач художнього тексту постає як потенційний творець культурних цінностей, не менш вартісних, ніж оригінальні твори. А втім, це твердження — дискусійне, як майже всі положення, з яких складається теорія перекладу. Бо тоді “Дон Кіхота” мав би перекладати геній такого ж рівня, як Сервантес, а “Кобзаря” — як Шевченко.

Виклад наукових положень праці Л.Коломієць — підкреслено об’єктивний; відчувається, що авторка не має наміру повчати читача безапеляційними присудами, а прагне в кожного з суб’єктів дослідження знайти щось позитивне, здатне лягти бодай каміничком у будову сучасного перекладознавства.

Скажімо, специфіку перекладацької творчості Езри Паунда авторка визначає так: “Майстер перетворення шедеврів світової класики на факт англомовної поезії, він на власному перекладацькому досвіді доводить ідею сприйняття віршового перекладу як повноправного нового твору” (97).

На мою думку, не обов’язково бути Езрою Паундом для того, щоб перетворювати шедеври іншомовної класики на повноправні нові твори. Таке перетворення — мета кожного сумлінного перекладача, а її втілення залежить насамперед від творчих потенцій автора перекладу. Зрозуміло, можна розгорнути дискусію навколо значення слова “сумлінний”, але тоді ми вже перейдемо з території естетики на територію етики.

Що ж стосується “повноправних нових творів”, що ними, за Е.Паундом, мають стати переклади, то історія українського поетичного перекладу ХХ ст. *уже налічує* чимало яскравих прикладів: “Пан Тадеуш” Максима Рильського, “Витязь у тигровій шкурі” Миколи Бажана, гомерівський епос Бориса Тена, Шекспірові сонети Дмитра Паламарчука, світова лірика Миколи Лукаша та Григорія Кочура... Повертаючися до терміна “повноправний переклад”, мимо-

волі ловиш себе на думці, що це синонім до терміна “адекватний переклад”, яким нині послуговуються досить широко.

Колоритна постать Езри Паунда вповні закономірно привернула увагу дослідниці. Але варто зазначити, що перекладацький метод цього поета дав змогу вдосконалити практику художнього перекладу в англомовних літературах; що ж стосується літератур німецькомовних та слов’янських, то вони такого вдосконалення й не потребували.

Шкода, що Л.Коломієць не розглянула докладніше поняття *компенсації*, блискуче обґрунтоване М.Рильським. Перекладацька компенсація — не “просто декоративний додаток” (96) до вихідного тексту; у багатьох випадках — це надійний рятувальний засіб для перекладача.

Обстоюючи “креативність” перекладу (якість, давно відому й у нас), Волтер Бенджамін застосовує геометричну метафору: “Подібно до того, як дотична пряма легко торкається кола лише в одній точці, швидше цим доторком, аніж самою точкою, підтверджуючи закон, згідно з яким вона має продовжувати свій прямиий шлях у безкінечність, так і переклад так само легко й лише у безкінечно малій точці смислу дотикається до оригіналу, щоб затим слідувати своєму власному курсові, який відповідає законам вірності в свободі мовного потоку” (167).

Як на мене, це положення радше стосується переспіву, ніж перекладу, а безкінечно мала точка дотику перекладу до оригіналу спроможна хіба що збити з пантелику перекладача.

Незважаючи на те, що дослідниця цитує тексти українських перекладів лише з англійської мови, їй удалося в основному охопити проблематику, зазначену в назві книжки. Можна навіть стверджувати, що ця проблематика ширша за “концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу”. По-перше, у книжці йдеться не тільки про український переклад, а подруге, не тільки про методологію. Дослідниця виявила неабияку винахідливість для того, щоб змалювати широку картину існування поетичного перекладу в сучасному світі.

Без жодного перебільшення можна сказати, що Л.Коломієць створила “Енцикло-

педію перекладознавства”, до якої неодмінно звертатимуться у пошуках фактів і теоретичних порад усі, чия діяльність пов’язана з перекладом, стилістикою, культурологією, порівняльним мовознавством та літературознавством.

Така сама енциклопедичність властива й сотням проаналізованих авторкою прикладів, покликаних проілюструвати те чи те наукове положення. Але тут слід бути особливо пильним. Уявімо, що ми присутні на виставі “Короля Ліра”, і що до нас долинає зі сцени репліка Едгара в перекладі Василя Барки:

“...Ворони й галки, що повітря *в середпутті крилять*” (140).

Розгадуючи цю шараду, глядач ризикує проминути наступну частину тексту, а коли розгадає, то насамперед у його пам’яті поставнуть рядки безсмертної “Енеїди” Котляревського: “Борців як три не поденькуш...” Що не кажіть, а “мертві метафори” М.Рильського в образній тканині перекладу “Короля Ліра” виявляються живішими (“Ворони та галки / Що в’ються там під нами”) за метафори-гомукулуси В.Барки. Цікаві як англо-український образний експеримент, вони мають право на існування, але, на мою думку, з певними застереженнями. Не випадково дослідниця наголошує на несценічності Барчиного перекладу.

Звертаючися до конкретних перекладних текстів Е.Паунда, спостерігаємо різнобій в їх оцінках навіть перекладознавцями. Марджорі Перлоф окремі переклади Е.Паунда (поему “Вшанування Секста Проперція”, 1917; фрагменти поеми “Кантос”) зараховує до адаптацій. Скажімо, з елегіями С.Проперція згадану поему пов’язує майстерне відтворення авторської образної уяви, однак її іронічна налаштованість ство-

рена радше Паундом, ніж Проперцієм. Перегук і взаємопроникнення стародавньої й сучасної епох — Рима й Лондона — уже цілком належить Паундові, а не Проперцію (93-94). При неупередженому читанні цих рядків виникає єдино можливий висновок: тут ідеться не про переклад, а в кращому разі про переспів. А призвела до такого непорозуміння відсутність більш чітких критеріїв у визначенні належності тексту до перекладів або переспівів.

Зрозуміло, що доказову силу матимуть наявність чи відсутність комплексних критеріїв, а не окремі ознаки, які в порівнюваних текстах можуть бути випадковими.

І ще одне. Чи може переклад бути складніший за оригінал?

Якщо переклад розглядати як квінтесенцію поетики автора оригіналу, — то може. Але навряд чи варто прагнути до такої мети, що може виродитися в розгадування загадок. Проте існують і переклади, які спрощують оригінал (класичний приклад — переклади сонетів В.Шекспіра С.Маршакком), збіднюючи його.

Яке ж відхилення від першотвору менш шкідливе? Тут можуть бути різні відповіді, але, на мою думку, “прояснення ліпше від затемнення”.

Оцінюючи монографію Л.Коломієць “у цілому”, слід наголосити на доказовості її наукових положень, критичному аналізу величезної за обсягом перекладознавчої літератури різними мовами, вишуканій українській мові викладу. Рецензована праця неодмінно приверне увагу кожного, хто прагне скласти об’єктивне уявлення про розвиток поетичного перекладу у ХХ ст. і про перспективи його розвитку у столітті ХХІ.

Віктор Коптілов

